

กลางปี 2554 ‘วังน้ำเขียว’ ดินแดนที่เคยได้รับการเล่าลือว่าเป็น ‘สวิตเซอร์แลนด์แห่งเมืองไทย’ กลับแปรเปลี่ยนเป็น ‘วังน้ำเขียวโมเดล’ คุบเขาที่อำนาจรัฐและประชาชน ทุนและความยากจน การท่องเที่ยวและการบังคับใช้กฎหมาย ปะทะกันจนยากจะหาจุดประนีประนอม เมื่อกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เดินถือกฎหมายมุ่งหน้าไล่รีสอร์ทที่บุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติกับลานอย่างเอิกเกริก กระแสสังคมมีที่ท่าเห็นพ้องกับการขับไล่นายทุนออกจากป่า พร้อมกับคำถามอึ้งคะเนิงว่า ทำไมจึงเป็นเวลานี้ เป็นเรื่องการเมืองหรือไม่ จะจริงจังไปได้สักกี่น้ำ แล้วจะใช้มาตรการนี้กับพื้นที่ป่าอื่นๆ ในเมืองไทยด้วยหรือไม่

‘วังน้ำเขียวโมเดล’ ภาพสะท้อนปัญหา คน-ป่า-ที่ดิน

วังน้ำเขียวโมเดลจะใช้แก้ปัญหาบุงกรุกพื้นที่ป่า ได้จริงหรือไม่ ดูจะเป็นคำถามที่สำคัญที่สุด เพราะเอาเข้าจริงๆ แล้ว ปัญหาคนกับป่าไม่ได้มีต้นเหตุตรงไปตรงมาเพียงแค่ชาวบ้านถือจอบเข้าไปถางที่ทำกิน หากยังมีปัจจัยนานัปการที่วังน้ำเขียวโมเดลยังไม่ได้ตอบ และยากที่จะหาคำตอบ

‘วังน้ำเขียว’ คุบเขาแสนงาม ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง

วังน้ำเขียวเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมา ด้วยสภาพพื้นที่ที่ทับซ้อนกับอุทยานแห่งชาติทับลาน ที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศ วังน้ำเขียวจึงมีอากาศเย็นสบายตลอดปี ได้รับการยกย่องว่ามีโอโซนบริสุทธิ์ระดับ 7 ของโลก¹ และองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก รับรองว่า เป็นพื้นที่สงวนชีวมณฑลแห่งแรกของประเทศไทย ทั้งยังมีเขาแผงม้าอันเป็นแหล่งอนุรักษ์ ธรรมชาติที่มีชื่อเสียง²

ผนวกกับทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นเหตุให้ช่วงปีหลังๆ มานี้ วังน้ำเขียวได้รับการส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวฮอตฮิตของโคราช ยิ่งในช่วงฤดูหนาวด้วยแล้ว คาดกันว่า เฉพาะช่วงเสาร์-อาทิตย์ อาจมีนักท่องเที่ยวมาเยือนวังน้ำเขียวถึง 30,000 คน สร้างแรงสะพัดของเงินตราประมาณ 30 ล้านบาท³

เหมือนทุกแห่งในประเทศไทย การท่องเที่ยว มักพบความเปลี่ยนแปลงติดไปด้วย รีสอร์ท บ้านพักตากอากาศ ร้านอาหาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ททยอยลงไปจับจองพื้นที่ เพื่อหวังตัดดวงโอกาสทางเศรษฐกิจที่การท่องเที่ยวมอบให้ ตั้งแต่ชาวบ้านธรรมดาๆ ข้าราชการ นักการเมือง นายทุน ผู้มั่งมีจากตระกูลต่างๆ ส่งผลให้ราคาที่ดินดิบตัวสูงถึง 20-40 เพอร์เซ็นต์ต่อปี ตั้งแต่ไร่ละ 1.5 ล้านบาทสำหรับที่ดินที่ไม่ติดถนน จนถึงไร่ละ 5 ล้านบาท หากเป็นที่ติดถนน⁴

เรื่องราวของหุบเขาแสนงามกับการท่องเที่ยวที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่จังหวัดนครราชสีมาและผู้คนจำนวนมากคงจะจบแบบสวยงาม หากมิใช่เพราะที่ดินวังน้ำเขียว 241,000 ไร่เป็นที่ ส.ป.ก., น.ส.3 หรือ

น.ส.3.ก. ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าที่ทางกรมป่าไม้มอบให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร (ส.ป.ก.) เพื่อจัดสรรแก่เกษตรกรไร้ที่ทำกินกว่า 6,000 ราย โดยออกเป็น ส.ป.ก. 4-01 ไปแล้ว 136,000 ไร่⁵ แต่กลายเป็นการใช้ที่ดินผิดวัตถุประสงค์ ซ้ำยังมีการบุงกรุกพื้นที่ป่า

จู่ๆ วันที่ 21 กรกฎาคม 2554 นายเทวินทร์ มณีทรัพย์ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทับลาน ก็ออกประกาศให้เจ้าของสิ่งปลูกสร้างต่างๆ รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างของตนและทำให้พื้นที่กลับคืนสู่สภาพเดิม ภายในวันที่ 30 ตุลาคม 2554

กรมอุทยานประกาศขนนายทุบ เอาจริงหรือแค่ไฟไหม้ฟาง

การประกาศขนของกรมอุทยานฯ ไม่มีใครรู้ต้นสายปลายเหตุแน่ชัดว่าเหตุใดจึงมาเอาจริงเอาจังในหัวเวลานี้ หลังจากปล่อยปละละเลยให้ปัญหาลุกลามจนพื้นที่ป่าทับลาน 1.3 ล้านไร่ ถูกบุงกรุกไปกว่า 60,000 ไร่⁶ สร้างข้อกังขาแก่สังคมไม่น้อยว่า เป็นเกมการเมืองหรือไม่ และจะเอาจริงเอาจังแค่ไหน อย่างไรก็ตาม กระแสสังคมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการปราบปรามนายทุน รีสอร์ทของกรมอุทยานฯ ในครั้งนี้

จากการตรวจสอบของสื่อมวลชน พบการบุงกรุกพื้นที่อำเภอวังน้ำเขียวในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาภูหลวงซึ่งดูแลโดยกรมป่าไม้ มีบ้านพักและรีสอร์ทที่บุงกรุกถึง 22 ราย ส่วนในเขตอุทยานฯ ทับลานมีมากกว่า 100 ราย โดยพื้นที่ที่มีการบุงกรุกมากที่สุดคือบริเวณรอบเขาแผงม้า มีสิ่งปลูกสร้างถึง 22 แปลง กินเนื้อที่กว่า 100 ไร่⁷ ตัวเลขที่แท้จริงของจำนวนรีสอร์ททั้งหมด ยังไม่มีใครรู้แน่ชัด สื่อบางสำนักก็ระบุว่ามากกว่า 1,000 แห่ง มีห้องพักจดทะเบียนกว่า 20,000 ห้อง และไม่จดทะเบียนอีกจำนวนมาก⁸ รีสอร์ทหรือบ้านพักบางแห่งถึงกับเป็นเจ้าของภูเขาทั้งลูกก็มี⁹

ต่อมาทั้งเจ้าหน้าที่ของกระทรวงทรัพยากรฯ และ ส.ป.ก. ต่างก็ทยอยลงไปปิดประกาศตามรีสอร์ทแจ้งให้เจ้าของรีสอร์ททำการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกจากพื้นที่ถึงขั้นเจ้าหน้าที่ต้องนำรถแบ็กโฮเข้าไปรื้อถอนด้วยตนเองก็มีในรายที่ศาลพิพากษาให้รื้อถอนแล้ว

การจัดการปัญหาบุกรุกพื้นที่ป่าในอำเภอวังน้ำเขียว ไม่ได้สร้างผลกระทบต่อนายทุนหรือเจ้าของรีสอร์ทฝ่ายเดียว เพราะจริงๆ แล้ว กลุ่มนายทุนแม้จะเจ็บเนื้อเจ็บตัวบ้างก็คงไม่หนักหนาเท่ากับชาวบ้านในพื้นที่กว่า 7,000 คน ที่อาศัยและทำกินมานานกว่า 40 ปี เกรงว่าจะถูกหางเลขต้องออกจากพื้นที่ด้วย เพราะส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ¹⁰

ไม่เพียงความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ชาวบ้านและนักธุรกิจอีกไม่น้อยที่ได้รับผลพวงจากการขยายตัวของการท่องเที่ยวต่างก็ได้รับผลกระทบไปตามๆ กัน นายพงษ์เทพ มาลาชาสิงห์ ประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว กล่าวว่า การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ครั้งนี้ทำให้ผู้ประกอบการโรงแรมและรีสอร์ทหลายแห่งประสบภาวะขาดทุนและอาจต้องเลิกกิจการ ที่สำคัญคือแรงงานในท้องถิ่น 4,000-5,000 คน จะต้องตกงานไปด้วย¹¹

นายพงษ์เทพ กล่าวด้วยว่า ปัจจุบัน อำเภอวังน้ำเขียวมีรีสอร์ทรวมทั้งสิ้นประมาณ 6,000-7,000 ยูนิต มีโฮมสเตย์ 500 ยูนิต และโครงการขนาดใหญ่ที่ก่อสร้างและดำเนินการในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมาอีก 5-6 แห่ง เขายอมรับว่ากว่า 70% เป็นการถือครองที่ดินผิดกฎหมาย แต่กระนั้น รายได้จากการท่องเที่ยวก็ทำให้เศรษฐกิจสะพัดปีละกว่า 1,000 ล้านบาท

เมื่อผลประโยชน์มหาศาล ไม่แปลกที่จะมีการจัดมือปิดถนนของคนในพื้นที่ พร้อมกับการยื่นหนังสือแก่รัฐให้หาแนวทางยุติปัญหาครั้งนี้

แนวทางหนึ่งที่กลุ่มชาวบ้านนำโดยนายชุนห์ ศิริชัย ศิริโกศล สมาชิกสภาจังหวัดนครราชสีมา เขตอำเภอวังน้ำเขียว และนายจงกล สระเจริญ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว นำมาใช้คือการล่ารายชื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้พิจารณาแก้ไขกฎหมาย 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ. 2518 เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในพื้นที่อำเภอวังน้ำเขียวสามารถใช้ประโยชน์ สร้างเป็นเมืองท่องเที่ยวได้ตามกฎหมาย¹² แต่สัญญาณตอบกลับพบว่า

ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรเอกชน และกระแสสังคมไม่เห็นด้วย เพราะดูเหมือนการยกผลประโยชน์ให้ผู้กระทำผิดกฎหมาย

ยิ่งไปกว่านั้น เกมรุกเรียกคืนพื้นที่ของกระทรวงทรัพยากรฯ ถูกเรียกขานว่า 'วังน้ำเขียวโมเดล' ที่น่าจะปรับใช้กับพื้นที่ป่าอื่นๆ ในประเทศไทยที่ประสบชะตากรรมเดียวกัน เพราะเมื่อกรณีวังน้ำเขียวกลายเป็นข่าวใหญ่โต การบุกรุกพื้นที่ป่าอื่นๆ ก็ค่อยๆ ผุดขึ้น ทั้งในเชียงใหม่ เพชรบูรณ์ ภูเก็ต เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานภาครัฐตอบรับด้วยท่าทีขึงขัง โดยการสำรวจล่าสุดของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช พบว่า มีการก่อสร้างรีสอร์ทในเขตอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รวมทั้งสิ้น 433 ราย แบ่งเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ 382 ราย และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 51 ราย โดยในส่วนของอุทยานแห่งชาติ มีการดำเนินคดีอาญาแล้ว 141 ราย และยังไม่ได้นำดำเนินคดีอาญา 292 ราย¹³

วังน้ำเขียว แค้นนิ่งตัวอย่างของปัญหาที่ดิน

อันที่จริง ปัญหาการบุกรุกที่ดินวังน้ำเขียวเชื่อว่าเพิ่งเกิดขึ้น กรณีที่โด่งดังก่อนหน้าปี 2554 คือกรณีการรุกที่ ส.ป.ก. วังน้ำเขียวโดยนักการเมืองระดับชาติหลายคน โดยเฉพาะเจ้าของฉายาตามพิเค เมื่อปี 2546¹⁴ ที่ลงเอยด้วยการเจียบหาย นับแต่นั้นกระบวนการเปลี่ยนที่ดิน ส.ป.ก. ในอำเภอวังน้ำเขียวก็ลุกลามใหญ่โตถึงขนาดประกาศขายที่ดินผ่านเว็บไซต์และสื่อสิ่งพิมพ์อย่างโจ่งแจ้ง

กล่าวได้ว่า ส่วนหนึ่งของปัญหาเกิดจากตัวกฎหมายปฏิรูปที่ดินที่ค่อนข้างหละหลวม ขาดการบริหารจัดการที่ดีพอ และเปิดช่องให้เกิดการถ่วงเวลาถือครองที่ดินจากเกษตรกรไปสู่นายทุนได้อย่างง่ายดายโดยแทบไม่มีการตรวจสอบ ดังที่เกิดขึ้นนับครั้งไม่ถ้วนทั่วประเทศไทย

ที่ย้อนความผิดไปให้ใครไม่ได้เลยก็คือเจ้าหน้าที่รัฐผู้ปล่อยปละละเลย และยิ่งกว่าอื่นใดคือนโยบายการพัฒนาที่นับตั้งแต่ทศวรรษ 2500 ไม่ว่าจะการให้สัมปทานป่าไม้ การส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ การตัดถนนยุทธศาสตร์สายนครราชสีมา-ปักธงชัย

ซึ่งฉีกผืนป่าเขาใหญ่และทับลานออกจากกัน และการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่แปรเปลี่ยนโฉมหน้าวังน้ำเขียวไปโดยสิ้นเชิง¹⁵

อีกทั้งการมุ่งแจกที่ดินให้แก่เกษตรกรยากไร้โดยไม่ผ่านกระบวนการคิดแก้ปัญหาทั้งระบบ ยิ่งเป็นตัวเร่งให้ที่ดินเปลี่ยนมือ ชาวบ้านที่อาศัยในพื้นที่วังน้ำเขียวมายาวนานอธิบายว่า สาเหตุหลักประการหนึ่งที่ชาวบ้านต้องขายที่ดิน เพราะทำการเกษตรไม่ได้ผลเนื่องจากเมื่อ 40-50 ปีมีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรม ชาวบ้านต่างหากที่เป็นผู้ฟื้นฟูสภาพป่าให้กลับมาเหมือนเดิมทำให้ผู้บุกรุกทำลายดังที่ตกเป็นชาวไร่¹⁶

หากสืบสาวให้ถึงที่สุดแล้ว รากเหง้าของปัญหา คือเรื่องการถือครองที่ดินของเมืองไทย เมื่อคนเพียง 10 เปอร์เซ็นต์ของทั้งประเทศถือครองที่ดินมากกว่าคนละ 100 ไร่ ขณะที่ 90 เปอร์เซ็นต์ที่เหลือมีที่ดินไม่เกิน 1 ไร่¹⁷ และสิทธิการจัดการทรัพยากรของชุมชน โดยเฉพาะประเด็นป่าชุมชนยังห่างไกลจากการปฏิบัติจริงทั้งหมดนี้ผนวกเป็นสมการอันซับซ้อนที่มีวังน้ำเขียวเป็นเพียงหนึ่งตัวอย่าง

แก้ปัญหาก็อย่างยั่งยืนคือ คืนความเป็นธรรม

แม้การบังคับใช้กฎหมายจัดการการบุกรุกพื้นที่ป่าวังน้ำเขียวจะได้รับการยอมรับจากสังคม แต่ต้องยอมรับว่าสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ประกอบการและชาวบ้านในพื้นที่ นายกงกฤษ หิรัญกิจ ประธานฝ่ายนโยบาย สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เสนอทางออกแบบประนีประนอม โดยยอมรับว่าการใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว แต่ภาครัฐควรหามาตรการเยียวยาผู้ประกอบการที่เข้าไปดำเนินการโดยไม่มีเจตนาบุกรุก¹⁸

ดูเหมือนว่าทางออกเฉพาะหน้าต่อกรณีวังน้ำเขียวที่หลายฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน คือการจัดการตามกฎหมายและไม่อาจผ่อนปรนได้ เพราะหากยอมก็ย่อมหมายถึงการผ่อนปรนให้แก่การบุกรุกพื้นที่ป่าของนายทุน

ทั่วประเทศ ส่วนด้านผลกระทบต่ออาชีพ ศาสตราจารย์ มิ่งสรรพ ขาวสอาด สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เสนอว่าอาจให้เอกชนประมูลสถานที่บางแห่งที่มีผลด้านการจ้างงานด้วยวิธีการโปร่งใส และกำหนดราคาขั้นต่ำไว้พอสมควร

ส่วนในระยะยาว ศ.มิ่งสรรพ แนะนำว่า รัฐบาลต้องเร่งสะสางปัญหาที่ดินป่าไม้ เร่งพิสูจน์สิทธิชาวบ้าน โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาคมมีส่วนร่วมตรวจสอบการเพิกถอนที่ดินที่ได้มาโดยมิชอบ¹⁹

แน่นอนว่า การปรับแก้กฎหมายที่ดินและบทบาทของ ส.ป.ก. เป็นอีกประเด็นที่เสี่ยงไม่พ้น นายเลิศวิโรจน์ โกวัฒนะ เลขาธิการ ส.ป.ก. ยอมรับว่า ช่วงที่ผ่านมาทาง ส.ป.ก. ทำการระดมสมองเพื่อหาแนวทางปรับเปลี่ยนกฎหมายปฏิรูปที่ดินให้ทันสมัยและสะดวกต่อการบริหารจัดการให้มากขึ้น²⁰ สอดคล้องกับความเห็นของนายอนุรักษนิยมเวช สมาชิกวุฒิสภาและประธานคณะกรรมการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา อย่างไรก็ตาม กฎหมายที่มีอยู่ขณะนี้ได้ให้อำนาจจัดการกับการถือครองที่ดินในเขต ส.ป.ก. ที่ไม่ถูกต้องไว้ระดับหนึ่งแล้ว ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่เจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการกฎหมายอย่างเคร่งครัด และจะต้องสร้างการตรวจสอบจากภาคประชาชนเพื่อกำกับดูแลการทำงานของเจ้าหน้าที่อีกชั้นหนึ่ง²¹

ที่ลืมไม่ได้คือ การปฏิรูปที่ดินอย่างจริงจังรวมทั้งการบ่มเพาะและขับเคลื่อนแนวคิดเรื่องสิทธิการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ซึ่งเป็นการจัดการที่ตัวรากเหง้าของปัญหาและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้ น่าจะเป็นทางออกที่ยั่งยืนกว่าการไล่อีรีสอร์ต เพราะเกราะป้องกันผืนป่าที่แข็งแกร่งที่สุดไม่ได้อยู่ที่เจ้าหน้าที่และกฎหมายในมือ หากอยู่ที่ความเป็นธรรมในสังคมและความหวงแหนทรัพยากรในหัวใจของชุมชน

